

Мр Марина М. Симовић – Нишевић

**Стевановић, мр Зоран:
ОТВОРЕНИ ЗАТВОРИ**

**Институт за криминолошка и социолошка истраживања,
Београд, 2008, стр. 263.**

У издању Института за криминолошка и социолошка истраживања у Београду, почетком 2008. године, изашла је књига “Отворени затвори“, аутора мр Зорана Стевановића, истраживача у овом институту. Књига је настала као резултат чињенице да су последњих деценија XX вијека и почетком XXI вијека све интензивнија трагања за изградњом затвора који неће производити значајније психичке и физичке последице на затворенике и који ће, истовремено, остварити сврху и циљеве кажњавања. Из такве концепције развила се идеја да се затвори, према одређеној групацији осуђеника, ослободе репресије и претјеране контроле над понашањем извршиоца кривичних дела којима по својим својствима, тежином извршеног деликта, ранијим начином живота и сличним особеностима, нису потребни ретрибутивни затвори. Вођени тим идејама настали су затвори полуотвореног и отвореног типа који су испуњавали сан пенолога да је коначно пронађено рјешење које ће елиминисати недостатке класичног затвора.

У домаћој литератури нема довољно емпиријских радова о отвореним затворима, а радови који су објављени више се баве теоријским аспектима и обрађују поједина питања функционисања овог типа затвора. У књизи “Отворени затвори“ мр Стевановић свеобухватним приступом, заснованим на емпиријским истраживањима, теоријским сазнањима и стеченим искуством појединих европских земаља, приказује функционисање отворених затвора у затворском систему Србије и врши компарацију са међународним стандардима постављеним за рад тих затвора. Аутор јасно и једноставно анализира: (1) услове и друштвене прилике када су отворени затвори настали и њихов историјски развој у свијету и у

Србији; (2) европска искуства у функционисању отворених затвора; (3) основне карактеристике отворених затвора у Србији; (4) структуру осуђеника према социо-психолошким и криминолошким карактеристикама и (5) врсте третмана који се користе у раду са осуђеницима у отвореним затворима.

Монографија “Отворени затвори“ је дјело аутора који се затвором и затворским системом бави више од двадесет пет година, како теоријским аспектом тако и кроз непосредни рад у систему извршења кривичних санкција. Искуства аутора стечена у непосредној пракси су веома присутна у овој књизи и он функционисаће затвора и миљеа око затвора посматра “изнутра“, са позиције непосредног учесника. Рад је настао као резултат настојања аутора да пренесе своја искуства и научна сазнања о функционисању отворених затвора у затворском систему у Србији.

Садржај књиге смјештен је у одређени тематски оквир и има осам цјелина. Прво поглавље приказује развој пенитенцијарног система у свијету и у Србији, описујући историјске циклусе настанка првих затвора, њихов развој у одређеним друштвено-историјским околностима, њихове карактеристике, начин поступања према затвореницима, појаву првих реформи и настанак и развој затворских система.

Друга цјелина односи се на основне карактеристике отворених затвора; појмовно одређење и разлоге настанка, улогу међународних струковних и других организација на појаву ових затвора, међународне стандарде које треба да испуне и нормативно уређење, селекцију осуђеника, особље затвора и њихову оспособљеност, организацију и садржај радног процеса и архитектуру, локацију и капацитет затвора.

Треће поглавље представља веома вриједан дио ове монографије, јер даје приказ отворених затвора у Холандији, Италији, Данској, Шведској и у појединим земљама Централне и Источне Европе. У овом поглављу приказани су конкретни отворени затвори, њихова организација, број затвореника, врсте третмана који се у њима користе и садржај других активности у остваривању корекционих програма. Ријеч је о Отвореном државном затвору (мјешовитог типа) у *Hoerserodeu* (Данска), Отвореном државном затвору за малољетнике у *Sbysgaardu* (Данска), Отвореном државном затвору за млађа осуђена лица у *Skensu* (Шведска) и Отвореном

казненопоправном заводу за одрасла осуђена лица у Валтури (Хрватска).

Четврто поглавље говори о настанку и развоју отворених затвора у Србији, разлозима који су утицали за прихватање модела по коме су ти затвори били одјељења при затворима општег типа, као и начину функционисања тих одјељења у систему.

У петој цјелини анализирани су карактеристике отворених затвора у Србији, и то по међународним стандардима, вршена компарација и дата оцјена нивоа остварених стандарда који су неопходни за рад тих затвора. Предмет посебне пажње су нормативно и концептуално дефинисање отворених затвора, селекција осуђених лица, особље затвора и њихова оспособљеност, организација и садржај радног ангажовања осуђених лица и архитектура, локација и капацитети завода.

Шесто поглавље обрађује структуру осуђеничке популације која се на дан испитивања налазила на издржавање казне затвора у отвореним затворима у Србији. На узорку од 412 осуђеника испитиване су социјалне (узраст осуђеника и ниво образовања у вријеме извршења кривичног дјела, занимање и запосленост осуђеника, породично поријекло и мјесто боравка, породични и материјални статус осуђеника и патолошки облици понашања њихових породица), психолошке (интелектуалне способности и патолошки облици понашања осуђеника) и криминолошке карактеристике осуђеника и њихова међусобна повезаност. У изучавању криминолошких карактеристика анализирана је врста и тежина извршених кривичних дјела, висина казне, поврат и њихова међусобна повезаност.

У посебном поглављу приказани су облици третмана који се користе у отвореним затворима у Србији. Најприје је анализиран васпитно-корективни рад осуђеника: испитивање личности и класификација, образовање и професионално оспособљавање, организација радног ангажовања и слободних активности и награђивање и кажњавање. У овом поглављу посебно је интересантно испитивање ставова осуђеника према третману и особљу затвора. Резултати показују да у отвореним затворима осуђеници имају висок степен повјерења према особљу затвора а, такође, изражавају и релативно висок степен задовољства према облицима третмана и програму у које су укључени. Приказани су и резултати корелације између појединих социо-психолошких и криминолошких каракте-

ристика осуђеника (образовање осуђеника прије извршеног кривичног дјела, патологија личности, ранија осуђиваност, висина казне, врста кривичних дјела и начин доласка осуђених лица у завод) и облика третмана и нивоа њихове значајности.

У закључцима монографије аутор даје свеобухватан приказ функционисања отворених затвора у Србији са пуно нових приједлога који, по његовом мишљењу, могу да унаприједи рад ових затвора, и то како у организационом тако и у садржајном дијелу активности.

У формату који је згодан за коришћење на лицу мјеста, ова књига пружа праве одговоре. Написана зналачки и беспријекорним стилем, приступачно и прилагођено свим знатижељницима, гдје нема мјеста предрасудама и увријеженом мишљењу, ова књига има за циљ да читаоцу пружи могућност да допре макар до минимума информација, да стекне макар овлашан увид у богату и развијену праксу о отвореним затворима. То, свакако, може допринијети употребљивости ове занимљиве и провокативне књиге и ван оних рецепцијских кругова које уобичајено зовемо академски. Она свједочи о досљедности једног аутономног, издвојеног, веома ангажованог стваралачког и интелектуалног става. Као и о потреби да се он непрестано промишља, проблематизује и разумијева у контексту.

Монографија аутора мр Зорана Стевановића “Отворени затвори“ намијењена је првенствено пенолозима који се баве теоријским или практичним радом, али и студентима који изучавају област извршења кривичних санкција, као и свим другим читаоцима који испољавају радозналост за ову област науке. Ако макар и дијелом помогне читаоцу да упозна отворене затворе или о њима више сазна и да продуби сазнања о њима, дјело је увелико испунило своју сврху. Монографија има значајно мјесто у пенолошкој литератури, прије свега што је ово прва књига која на свеобухватан и јединствен начин приказује функционисање отворених затвора у Србији, уводи одређене стандарде који су неопходни за образовање, организацију и функционисање тог типа затвора и што даје значајне емпиријске резултате обављене на свеукупној популацији затвореника који су, у вријеме испитивања, издржавали казну затвора у отвореним затворима.